

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

In gesprek met ouders en leerlingen: hoe organiseer je een 'horizontale dialogoog'?

In gesprek met ouders en
leerlingen: hoe organiseer
je een 'horizontale dialoog'?

Voorwoord

Waarom deze brochure?

Deze brochure is bedoeld voor scholen die een horizontale dialoog met ouders en leerlingen opzetten over de onderwijskwaliteit. De onlangs door de Eerste Kamer aangenomen wet onderwijstijd vormt de achtergrond; ouders en leerlingen gaan meepraten en meebeslissen over ‘inspirerend en uitdagend’ onderwijs.¹

Wat is een horizontale dialoog?

Een horizontale dialoog is een gesprek tussen de school en haar belanghebbenden, waaronder in elk geval ouders en leerlingen. Dit gesprek wordt een ‘horizontale dialoog’ genoemd om het verschil te markeren met het inspectietoezicht, dat meer verticaal van aard is. In een horizontale dialoog spreken scholen met ouders en leerlingen over bijvoorbeeld de kwaliteit van het onderwijs, vragen scholen aan ouders en leerlingen hun mening over uiteenlopende zaken en leggen scholen aan ouders en leerlingen verantwoording af. Ouders en leerlingen kunnen de school vragen stellen over verschillende schoolzaken of suggesties aanreiken.

Waarom een horizontale dialoog?

De inbreng van ouders en leerlingen geeft u een verfrissende kijk op zaken die u anders wellicht over het hoofd zou zien. Ook voor ouders en leerlingen is een horizontale dialoog nuttig; zij voelen zich hierdoor meer betrokken bij de school en kunnen zich medeverantwoordelijk voelen voor de kwaliteit van het onderwijs op de school. Kortom: de horizontale dialoog helpt uw onderwijs te verbeteren.

¹ De informatie in deze brochure is afkomstig uit een pilot die onderzoeksbureau Oberon in opdracht van het ministerie van OCW heeft uitgevoerd als voorbereiding op de invoering van de nieuwe regelgeving voor onderwijstijd. Ter illustratie zijn in de brochure ervaringen opgenomen van de pilotscholen.

Inhoudsopgave

1	Vormen van horizontale dialoog	7
2	Ervaringen van pilotscholen	9
3	Stappenplan voor een succesvolle dialoog	11
4	Nuttige websites	13
Bijlage 1	Format beknopt plan van aanpak	15
Bijlage 2	PDCA-cyclus en horizontale dialoog	19

Agenda

Planpak

-planning

de linc

-leerlingen

endre

1 Vormen van horizontale dialoog

De formele dialoog

De horizontale dialoog kent een formele en een informele vorm. De formele dialoog is wettelijk verplicht, de informele dialoog is niet verplicht. Met de Wet onderwijstijd voortgezet onderwijs wordt een en ander veranderd aan de formele dialoog. De Wet medezeggenschap op scholen (WMS) wordt daarvoor aangepast. De wet treedt op 1 augustus 2013 in werking. Door de wijziging van de WMS krijgen docenten, ouders en leerlingen die in de medezeggenschapsraad (MR) zitten de volgende rechten:

- Ouders en leerlingen in de MR hebben instemmingsrecht op het totaal aantal uren en het soort activiteiten dat als onderwijstijd wordt geprogrammeerd.
- Ouders en leerlingen in de MR mogen meebeslissen over het lesuitvalbeleid.
- De volledige MR (leraren, ouders en leerlingen) heeft instemmingsrecht bij het plannen van de roostervrije dagen voor leerlingen.
- Leraren bepalen mee hoe die roostervrije dagen voor hen worden ingevuld.

In de WMS wordt ook opgenomen dat u de MR na het schooljaar goed moet informeren over de gerealiseerde onderwijstijd. Dit kan bijvoorbeeld via Vensters voor Verantwoording of uw jaarverslag. Ook moet u de planning van de roostervrije dagen, het totaal aantal uren onderwijstijd, het soort activiteiten dat als onderwijstijd

wordt geprogrammeerd en het lesuitvalbeleid opnemen in de schoolgids. Dit kunt u pas doen als de MR hiermee heeft ingestemd.

De informele dialoog

U kunt als school ook via een informele dialoog in gesprek gaan met ouders en leerlingen. U kunt dit bijvoorbeeld op de volgende manieren doen:

- Benut uw **ouder- en leerlingraad**. Meestal houden beide raden zich bezig met allerlei praktische zaken en met het organiseren van activiteiten. De ouder- en leerlingraad kunnen ook een klankbordfunctie vervullen, niet alleen voor scholen zelf, maar ook voor MR-leden die hun achterban willen raadplegen.
- Zet een **ouder- of leerlingpanel** op (ook wel aangeduid als klankbordgroep). Daarin bespreken ouders en leerlingen meestal een paar actuele thema's met de school. Onderwijstijd zou een van die thema's kunnen zijn.
- Houd eens een **tevredenheidsenquête** en vraag ouders en leerlingen naar hun mening over de kwaliteit van het onderwijs. Vraag of ouders en leerlingen zelf ook vragen voor de enquête hebben. Denk eraan ouders en leerlingen te informeren over de uitkomsten en wat u gaat doen aan gesignaleerde problemen of klachten.

- **Docentbeoordelingen** zijn niet alleen nuttig als input voor ontwikkelings- of functioneringsgesprekken met docenten, maar maken ook duidelijk of leerlingen het onderwijs inspirerend en uitdagend vinden.
- Schakel **contact- of klassenouders** in als intermediair. Zij kunnen ervoor zorgen dat de input van ouders van een bredere groep komt dan van ouders die zitting hebben in bijvoorbeeld MR, ouderraad of ouderpanel.
- Gebruik een **exitgesprek** om samen met eindexamenleerlingen en hun ouders de kwaliteit van het onderwijs te bespreken.

Doordat de leerlingen (bijna) van school af zijn, kunnen zij en hun ouders gemakkelijker vrijuit praten.

- Als tijdens een **mentorgesprek of ouderavond** de kwaliteit van het onderwijs ter sprake komt, pik deze signalen dan op. Laat de mentor of docent de teamleider of directie hierover inlichten.
- Neem **vragen en klachten** van ouders over de kwaliteit van het onderwijs serieus en organiseer er bijvoorbeeld eens een themabijeenkomst over.

2 Ervaringen van pilotscholen

Overleg in de deelraad op locatieniveau

Bij ons op school heeft elke locatie een eigen deelraad met daarin ouders en leerlingen. De deelraad heeft de functie van de MR. Het overleg op locatieniveau doet recht aan de verschillen tussen de locaties. Bovendien kunnen we op die manier spreken over onderwerpen die dicht bij de belevingswereld van ouders en leerlingen staan. In de deelraad praten we bijvoorbeeld over de visie van de school, het activiteitenplan, het schoolplan en de onderwijstijd. Voor de vergadering stellen we een agenda op en achteraf maken we notulen. Beiden verspreiden we onder de leden van de deelraad.

Leerlingraad als klankbord

In de leerlingraad blikken leerlingen periodiek terug op problemen in en rondom de school en op buitenlesactiviteiten, zoals excursies en sportdagen. Leerlingen kijken echter niet alleen achteraf mee. Ze zijn ook steeds meer vooraf aan het meedenken, bijvoorbeeld over hoe een excursie ingevuld kan worden. Verder zijn ze momenteel bezig met de evaluatie van het 60-minutenrooster. Daarnaast beschrijven ze kenmerken van goede lessen. Ze willen duidelijk aangeven waarom een les goed is en wat 'minder goede' docenten daarvan kunnen leren.

Ouderpanel heeft een verfrissende kijk

Een manier waarop onze school input vraagt aan ouders zijn de ouderpanels. In 2005 zijn we met deze panels gestart. De ouderpanels zijn wisselende groepen ouders die een paar keer per jaar onder leiding van de schoolleiding spreken over inhoudelijke thema's. Zo wordt er bijvoorbeeld gesproken over lestijd en lesuitval. De ouderpanels hebben een informeler karakter dan de ouderraad. Bij een bijeenkomst van een ouderpanel is een grotere groep ouders aanwezig dan in de ouderraad, waardoor er meer meningen zijn. Ook heeft het panel meer tijd dan de ouderraad om dieper op de onderwerpen in te gaan. Ouders hebben vaak een verfrissende en andere kijk op zaken dan professionals. Van de bijeenkomsten maken we een verslag. Dit sturen we naar de ouderraad en zetten we op onze website. Aan de uitkomsten van het ouderpanel worden door de schoolleiding actiepunten gekoppeld.

LAKS-monitor bruikbaar voor dialoog

Een jaar geleden zijn alle leerlingen van de school uitgenodigd om de digitale LAKS-monitor in te vullen. De aanleiding om de LAKS-monitor in te zetten was om uit te vinden hoe leerlingen meer inspraak kunnen krijgen. Dit is met de leerlingraad besproken en de monitor van het LAKS leek een goed instrument. Ook de uitkomsten van de monitor zijn besproken in de leerlingraad. Daar hebben de leerlingen samen met het DB en de directeur de verbeterpunten doorgenomen en hebben ze geprobeerd om zaken die nog niet zo goed lopen vanuit een leerlingenperspectief te verklaren. De resultaten zijn ook toegankelijk gemaakt voor alle leerlingen op het intranet. Door middel van een code kon iedere leerling de resultaten inzien. Omdat deze nogal omvangrijk waren, heeft de directeur een samenvatting van een A4-tje gemaakt van de resultaten die naar zijn mening voor de school van belang zijn, zowel positieve als negatieve zaken.

Vensters voor Verantwoording maakt naam waar

Mijn school is begin dit jaar begonnen met Vensters voor Verantwoording. Ik vind VvV een fantastische manier om je als school te verantwoorden en om te benchmarken. De website van VvV bevat geschikte informatie als startpunt voor een horizontale dialoog.

3 Stappenplan voor een succesvolle dialoog

Maatwerk biedt de meeste garanties voor een succesvolle dialoog. Stem de dialoog daarom af op specifieke kenmerken van uw school. Daarvoor kan onderstaand stappenplan handig zijn.

1. Inventariseer wat u al doet

Breng eerst in kaart hoe u al overlegt. De horizontale dialoog kan daarop aansluiten. Dit bespaart u kostbare tijd, doordat u niet helemaal opnieuw begint.

2. Maak een plan van aanpak

Als u een beeld hebt van de bestaande overlegvormen, kunt u bepalen hoe de verdere horizontale dialoog eruit komt te zien. Hiervoor kunt u gebruik maken van het format voor een plan van aanpak in bijlage 1. De vormen van horizontale dialoog kunt u daarin uitwerken aan de hand van de volgende vragen:

- wanneer voert u de activiteiten uit?
- wie zijn er betrokken bij de uitvoering (directie, docenten, leerlingen, ouders)?
- wat is het beoogde resultaat van de activiteiten?
- wie is eindverantwoordelijk?

3. Plaats de dialoog in uw beleidscyclus

Een horizontale dialoog heeft meer kans van slagen als u hem inpast in de beleidscyclus. Dat wil zeggen dat de dialoog op een aantal vaste momenten plaatsvindt. Op die momenten is het verstandig om het volgende te doen:²

- *Evalueer het beleid.* Betrek daarbij ook de mening van ouders en leerlingen, bijvoorbeeld over de verhouding in het onderwijsprogramma tussen reguliere lessen en overige onderwijsactiviteiten, het verloop en nut van activiteiten buiten de les, lesuitval en de oplossingen daarvoor.
- *Plan het beleid voor de komende periode.* Daarvoor gebruikt u de evaluatie, maar u kunt ook gebruik maken van de suggesties van ouders en leerlingen. De MR moet met het schoolplan en de schoolgids instemmen.
- *Leg verantwoording af aan ouders en leerlingen.* Laat zien wat u gedaan heeft om uw beleidsdoelen te realiseren en in hoeverre u daarin geslaagd bent. Dit kunt u onder meer doen via Vensters voor Verantwoording of uw jaarverslag. U bent verplicht de MR te informeren over de gerealiseerde onderwijstijd.

² Voor een schematisch overzicht van de relatie tussen de beleidscyclus van scholen en horizontale dialoog verwijzen wij u naar bijlage 2.

4. Werf ouders en leerlingen persoonlijk

Benader ouders en leerlingen persoonlijk voor deelname aan de horizontale dialoog. Dat werkt beter dan een oproep in bijvoorbeeld een nieuwsbrief of op een website. De mentor is hierbij de belangrijkste schakel, want hij kan leerlingen uit de mentorklas uitnodigen, maar ook ouders benaderen, bijvoorbeeld op een ouderavond. Vraag ouders en leerlingen ook om leden te werven. Zij zijn de beste ambassadeurs voor de overlegvormen.

5. Bepaal de agenda

Zorg ervoor dat de gespreksonderwerpen aansluiten op de interesses van ouders en leerlingen. Bespreek bijvoorbeeld specifieke onderwijsactiviteiten, de inhoud van uw SchoolVenster of de uitkomsten van de LAKS-monitor of het tevredenheidsonderzoek dat kan worden afgenomen via Vensters voor Verantwoording. Richt u niet alleen op negatieve, maar ook op positieve onderwerpen. Overleg bijvoorbeeld niet alleen over lesuitval, maar ook over creatieve oplossingen om die te voorkomen. Laat ouders en de leerlingen ook zelf gespreksonderwerpen aandragen. Maak duidelijk, onder meer aan de hand van uw onderwijsconcept, welke gespreksonderwerpen wel of niet op de agenda passen.

6. Informeer ouders en leerlingen van tevoren

Informeer ouders en leerlingen op tijd over de overleggen, zodat ze zich kunnen voorbereiden. Een praktische tip: vraag een ouder en een leerling die in de MR zitten, ook zitting te nemen in de ouder- of leerlingraad of in het ouder- of leerlingpanel. Zo kunt u de informatieoverdracht tussen de verschillende overlegvormen eenvoudig regelen.

7. Voer een heldere dialoog

Zorg voor een echte dialoog. Stem uw taal af op ouders of leerlingen, laat hen voldoende aan het woord en stel gerichte vragen. Let er ook op dat ouders en leerlingen niet alleen voor zichzelf spreken, maar op leerjaar- of schoolniveau. Het kan helpen om daarvoor spelregels af te spreken.

8. Zorg voor terugkoppeling

Informeer alle ouders en leerlingen over wat u met hun inbreng doet. Zo laat u zien dat u hen serieus neemt. Natuurlijk hoeft u niet alle wensen te honoreren. Maar als u iets niet doet, is het altijd goed om uit te leggen waarom u dat niet doet.

4 Nuttige websites

Meer informatie? Hier is een lijstje van nuttige websites.

www.rijksoverheid.nl

Alle regelgeving van het ministerie van OCW, met aanvullende informatie en nieuwsberichten.

www.onderwijsinspectie.nl

Hier vindt u het actuele Beoordelingskader onderwijstijd en het meest recente onderzoek naar onderwijstijd.

www.vo-raad.nl

Website van de sectororganisatie voor het vo. Informatie over de Code goed bestuur, over ouder- en leerlingparticipatie en het Wetsvoorstel onderwijstijd.

www.vensterstevanverantwoording.nl

Website van de VO-raad met informatie over het project Vensters voor Verantwoording, voorbeeldmateriaal en het werkboek horizontale verantwoording.

www.schoolvo.nl

Website met een overzicht van alle scholen die deelnemen aan Vensters voor Verantwoording. Via de site is van al deze scholen het SchoolVenster te raadplegen.

www.oudersbijdeles.nl (voortgezet onderwijs)

Beschrijvingen over hoe u aan de slag kunt gaan met ouderparticipatie, met als extra wat voorbeelden van leerlingparticipatie.

www.ouderbetrokkenheid.nl

Expertise, tips en good practices voor ouderbetrokkenheid en -participatie. Veel voorbeelden van hoe het wel (en bij voorkeur niet) moet. Realistische verhalen van scholen.

www.forum.nl/paoo

Materialen en producten voor contacten met allochtone ouders en voor het vergroten van hun betrokkenheid van het Platform Allochtone Ouders & Onderwijs.

www.verantwoordenvanklassen.nl

Tips voor een goed jaarverslag en best practices.

www.nko.nl

Site van de Nederlandse oudervereniging Katholiek Onderwijs met veel praktische zaken voor het partnerschap tussen ouders en school.

www.voo.nl

Website van de Vereniging Openbaar Onderwijs over onder meer ouderbetrokkenheid.

www.laks-monitor.nl

De LAKS-monitor brengt de tevredenheid van leerlingen over diverse thema's in beeld.

www.oberon.eu

Informatie over de pilot *Horizontale dialoog onderwijstijd vo*.

Bijlage 1 **Format beknopt plan van aanpak**

1. **Onderwijsprogramma**

Bepaal eerst hoe de kwalitatieve invulling van de onderwijstijd bij u op school tot stand komt. Het gaat daarbij om de vaststelling van het onderwijsprogramma op hoofdlijnen. Hoe is bijvoorbeeld de verhouding tussen 'reguliere lessen', uren voor zelfstandig werken en overige onderwijsactiviteiten?³

Beschrijving in 5 à 10 regels van de factoren die een rol spelen bij de vaststelling van het onderwijsprogramma.

Hoe worden ouders en leerlingen betrokken bij de vaststelling van het onderwijsprogramma?

2. **Horizontale dialoog**

In onderstaande tabel vult u de vormen van horizontale dialoog in die uw school uitvoert. Daarbij maakt u een onderscheid tussen de formele en informele dialoog. Geeft vervolgens per vorm aan wie de doelgroep is (ouders en/of leerlingen), hoe vaak u deze dialoog uitvoert en hoe vaak (de kwalitatieve en kwantitatieve invulling van) onderwijstijd op de agenda staat.

³ Een indruk van factoren die een rol kunnen spelen bij het vaststellen van het onderwijsprogramma vindt u op bladzijde 17 uit de rapportage 'Pilot horizontale verantwoording kwalitatieve invulling onderwijstijd vo. Eindrapportage fase 1'. Deze rapportage is te vinden op www.oberon.eu.

vorm van dialoog	doelgroep	frequentie	onderwijstijd op agenda
	☐ ouders ☐ leerlingen ☐ beide	☐ 1x per schooljaar ☐ 2x per schooljaar ☐ meerdere keren per schooljaar, namelijk ... keer	☐ nooit ☐ soms ☐ vaak ☐ altijd
	☐ ouders ☐ leerlingen ☐ beide	☐ 1x per schooljaar ☐ 2x per schooljaar ☐ meerdere keren per schooljaar, namelijk ... keer	☐ nooit ☐ soms ☐ vaak ☐ altijd
	☐ ouders ☐ leerlingen ☐ beide	☐ 1x per schooljaar ☐ 2x per schooljaar ☐ meerdere keren per schooljaar, namelijk ... keer	☐ nooit ☐ soms ☐ vaak ☐ altijd
eventueel aanvullen bij meerdere vormen van dialoog			

3. Planning

Uw school gaat actief aan de slag met een of meerdere vormen van horizontale dialoog over de kwalitatieve invulling van onderwijstijd. U kunt kiezen voor een dialoog die u al uitvoert of voor een nieuwe dialoog. In onderstaande tabellen kunt u voor elke vorm van dialoog aangeven:

- welke concrete activiteiten u uit gaat voeren;
- wanneer u deze activiteiten uitvoert;
- wie er betrokken zijn bij de uitvoering (directie, docenten, leerlingen, ouders, etc.);
- wat het beoogde resultaat is van de activiteiten;
- wie eindverantwoordelijk is.

vorm 1 van dialoog	formele dialoog
activiteiten	
planning	
betrokkenen	
doel	
eindverantwoordelijke	

vorm 2 van dialoog	informele dialoog
activiteiten	
planning	
betrokkenen	
doel	
eindverantwoordelijke	

vorm 3 van dialoog	naar keuze
activiteiten	
planning	
betrokkenen	
doel	
eindverantwoordelijke	

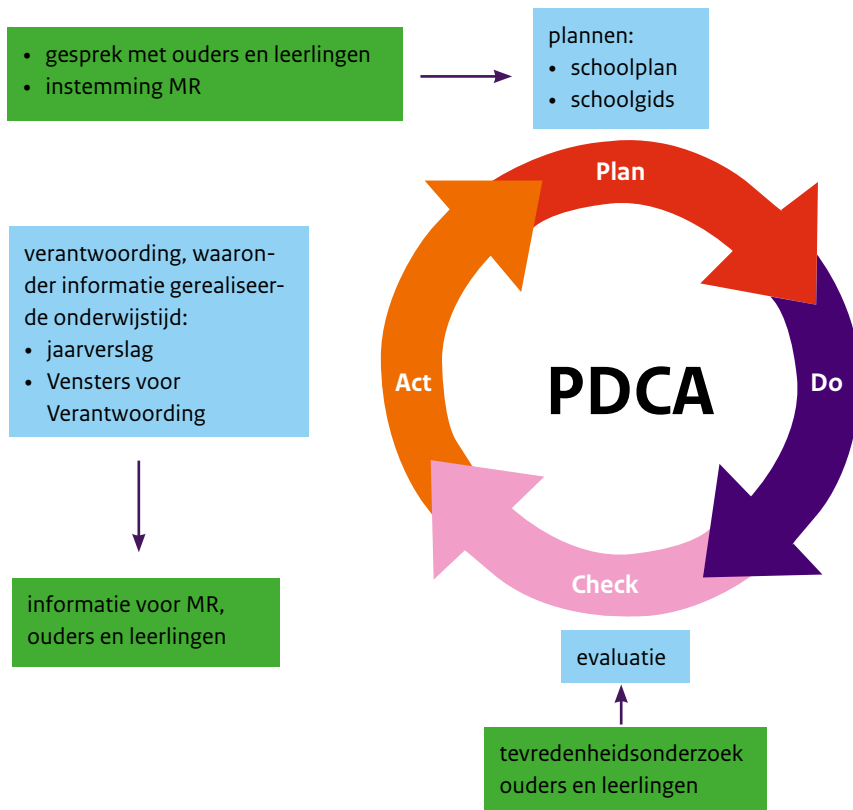

Bijlage 2 PDCA-cyclus en horizontale dialoog

Een veel gebruikte manier om de beleidscyclus van scholen te schematiseren is de zogenaamde PDCA-cyclus:

- Plan: beleidsplannen maken en doelstellingen formuleren;
- Do: activiteiten uitvoeren om de beoogde doelstellingen te realiseren;
- Check: evalueren of de beoogde doelstellingen gerealiseerd zijn;
- Act: vaststellen welke acties nodig zijn om behaalde resultaten te borgen of verbeteren.

Onderstaand ziet u op welke momenten in de PDCA-cyclus u het beste een horizontale dialoog met ouders en leerlingen kunt voeren.

Deze brochure is een uitgave van het
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap
Postbus 16375 | 2500BJ Den Haag

Productie

Directie Voortgezet Onderwijs

Vormgeving en druk

VijfKeerBlauw

Tekst

Oberon

Uitgave

September 2012

ISBN

978-90-5910-187-6

Downloaden:

www.rijksoverheid.nl of bel.

T 0800 9051

